

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет фізичної культури
Кафедра фізичної реабілітації та медико-біологічних основ
фізичного виховання

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри фізичної реабілітації та
медико-біологічних основ фізичного виховання

Евеліна ЖИГУЛЬОВА

підпис

«29» серпня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ГІГІЄНИЧНИЙ СУПРОВІД ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ, ЕРГОТЕРАПІЇ

для підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за освітньо-професійною програмою «Фізична реабілітація»
спеціальності 227 Фізична терапія, ерготерапія
галузі знань 22 Охорона здоров'я
мова навчання українська

2022-2023 навчальний рік

Розробники програми: Е.О. Жигульова, кандидат біологічних наук, доцент,
завідувач кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних основ
фізичного виховання

Ухвалено на засіданні кафедри фізичної реабілітації та медико-біологічних
основ фізичного виховання

Протокол № 10 від «_29_» ____08_____ 2022 року

ПОГОДЖЕНО

Гарант

освітньо-професійної програми

Евеліна ЖИГУЛЬОВА

Зміст робочої програми навчальної дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Гігієнічний супровід фізичної терапії, ерготерапії» є оволодіння студентами сучасних положень загальної та шкільної гігієни, опанування основами гігієни у фізичній терапії, ерготерапії, ознайомлення з гігієнічними вимогами до лікувально-профілактичних та санаторно-курортних закладів, знання яких необхідні для ефективного і якісного керування оздоровчо-реабілітаційним процесом.

2. Обсяг дисципліни

Найменування показників	Характеристика освітнього процесу
	денна форма здобуття вищої освіти
Рік навчання	3-й рік
Семестр вивчення	6 семестр
Кількість кредитів ЄКТС	5 кредитів
Загальний обсяг годин	150 годин
Кількість годин навчальних занять	50 годин
Лекційні заняття	20 годин
Практичні заняття	
Семінарські заняття	
Лабораторні заняття	30 годин
Самостійна робота	100 годин
Форма підсумкового контролю	екзамен

3. Статус дисципліни: обов'язковий компонент; дисципліна професійної підготовки.

4. Передумови для вивчення дисципліни: достатній рівень знань з навчальних дисциплін ОПП – «Біологічні аспекти фізичної терапії, ерготерапії», «Анатомія людини», «Фізіологія людини», «Вступ до спеціальності», «Загальна теорія здоров'я», «Професійна етика, деонтологія та медичне право».

5. Програмні компетентності навчання.

Загальні компетентності

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Навички міжособистісної взаємодії.

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях

Фахові компетентності:

Здатність враховувати медичні, психолого-педагогічні, соціальні аспекти у практиці фізичної терапії, ерготерапії.

Здатність провадити безпечно для пацієнта/клієнта та практикуючого фахівця практичну діяльність з фізичної терапії, ерготерапії у травматології та ортопедії, неврології та нейрохірургії, кардіології та пульмонології, а також інших областях медицини.

Здатність ефективно реалізовувати програму фізичної терапії та/або ерготерапії.

Здатність навчати пацієнта/опікунів самообслуговуванню/догляду, профілактиці захворювань, травм, ускладнень та неповносправності, здоровому способу життя.

6.Очікувані результати навчання з дисципліни:

Програмні результати навчання.

Застосовувати у професійній діяльності знання біологічних, медичних, педагогічних та психосоціальних аспектів фізичної терапії та ерготерапії.

Безпечно та ефективно використовувати обладнання для проведення реабілітаційних заходів, контролю основних життєвих показників пацієнта, допоміжні технічні засоби реабілітації для пересування та самообслуговування.

Обирати оптимальні форми, методи і прийоми, які б забезпечили шанобливе ставлення до пацієнта/клієнта, його безпеку/захист, комфорт та приватність.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати:**

- ❖ санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають реабілітаційні послуги;
- ❖ вплив чинників навколишнього середовища на самопочуття та працездатність людини;
- ❖ особливості застосування профілактичних заходів фізичної терапії, ерготерапії та їх вплив на стан здоров'я пацієнта/клієнта;
- ❖ принципи та методика загартувальних процедур;
- ❖ правила дотримання особистої гігієни, санітарно-гігієнічні вимоги до одягу та взуття фізичного терапевта, ерготерапевта;
- ❖ хроногігієну фізичного терапевта, ерготерапевта;
- ❖ гігієнічні вимоги до плануванню, благоустрою та обладнання дитячих закладів і спортивних споруд;
- ❖ гігієнічні вимоги до місць занять руховою активністю;
- ❖ гігієну навчально-виховного процесу в закладах освіти.

вміти:

- ❖ з позицій гігієнічної науки оцінювати організацію оздоровчо-реабілітаційного процесу в профільних закладах;
- ❖ проводити гігієнічну оцінку мікроклімату робочого приміщення;
- ❖ сформувати навички особистої гігієни, режиму праці і відпочинку пацієнтів/клієнтів;

- ❖ оцінювати гігієнічні умови організації занять терапевтичними вправами;
- ❖ використовувати засоби для прискорення перебігу відновних процесів у пацієнтів/клієнтів;
- ❖ оцінювати рівень гігієнічної підготовленості дітей та підлітків;
- ❖ розробляти системи та методики гігієнічного навчання і виховання свідомої відповідальності населення за дбайливе ставлення до власного здоров'я і здоров'я інших членів суспільства.

7. Методи навчання:

Словесні (розповіді-пояснення, діалогічний метод, бесіда, лекція), наочні (ілюстрація, демонстрація, презентація) та практичні методи (практичні заняття); творчий метод, проблемно-пошуковий метод, навчальна дискусія/дебати, аналіз ситуації, робота в малих групах (команді), аналіз конкретних ситуацій, технології дистанційного навчання.

8. Засоби діагностики результатів навчання: завдання на лабораторному обладнанні, тренажерах, реальних об'єктах; розрахункові роботи; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; самостійна робота студентів; опитування (усна/письмова відповідь, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle) та ін.

9. Програма навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	у тому числі			
	разом	лекції	лабораторні заняття	самостійна робота.
Змістовий модуль 1				
Гігієнічні засади професійної діяльності фізичного терапевта, ерготерапевта				
Тема 1. Розвиток гігієни як науки	14	2	2	10
Тема 2. Біологічні чинники зовнішнього середовища. Санітарно-протиепідемічні вимоги до закладів охорони здоров'я, що надають реабілітаційні послуги.	14	2	2	10
Тема 3. Гігієна навколишнього середовища.	16	2	4	10
Тема 4. Повітряно-тепловий режим в приміщенні	16	2	4	10
Тема 5. Гігієна світлового клімату	14	2	2	10
Тема 6. Гігієна дітей та підлітків.	16	2	4	10

Гігієнічні вимоги до планування та благоустрою дитячих закладів.. Гігієнічні вимоги до обладнання дитячих закладів.				
Тема 7. Гігієнічні вимоги до лікувально-профілактичних та санаторно-курортних закладів	16	2	4	10
Тема 8. Гігієна навчальної діяльності учнів. Гігієнічні основи раціонального режиму дня учнів.	14	2	2	10
Тема 9. Особиста гігієна фізичного терапевта. Гігієна одягу та взуття під час виконання професійних обов'язків. Хроногігієна фізичного терапевта, ерготерапевта.	16	2	4	10
Тема 10. Гігієнічні основи загартування організму.	14	2	2	10
Усього годин	150	20	30	100

10. Форми та методи поточного і підсумкового контролю.

Форми поточного оцінювання: *під час лабораторних занять* (опитування (індивідуальне, фронтальне, ущільнене, вибіркове), взаємоопитування, обговорення проблемно-пошукових питань, перевірка виконаних практичних завдань, підготовка презентацій, контроль за самостійною роботою та інш.).

Форма підсумкового контролю: *екзамен* (усна/письмова відповідь, зокрема із використанням модульного об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle).

11. Критерії оцінювання результатів навчання

Поточний контроль	Екзамен	Сума
Змістовий модуль 1	40 балів	100 балів
60 балів		

Поточний контроль (60 балів)

Максимальний бал оцінки поточної успішності студентів на навчальних заняттях рівний 12-ти.

Критерії оцінювання знань, умінь, навичок

здобувачів вищої освіти на практичних заняттях

Рівні навчальних досягнень	Оцінка в балах (за 12-бальною шкалою)	Критерії оцінювання
Початковий (понятійний)	1	Студент володіє навчальним матеріалом на рівні засвоєння окремих термінів, мовних фактів без зв'язку між ними: відповідає на запитання, які потребують відповіді „так” чи „ні”.
	2	Студент не достатньо усвідомлює мету навчально-пізнавальної діяльності, робить спробу знайти способи дій, розповісти суть заданого, проте відповідає лише за допомогою викладача на рівні „так” чи „ні”; може самостійно знайти в підручнику відповідь.
	3	Студент намагається аналізувати на основі елементарних знань і навичок; виявляє окремі закономірності; робить спроби виконання вправ і завдань репродуктивного характеру; за допомогою викладача виконує прості вправи за готовим алгоритмом.
Середній (репродуктивний)	4	Студент володіє початковими знаннями, здатний виконати вправи і завдання за зразком; орієнтується в термінах, поняттях, визначеннях; самостійне опрацювання навчального матеріалу викликає значні труднощі.
	5	Студент розуміє суть навчальної дисципліни, може дати визначення понять, категорій (однак з окремими помилками); вміє працювати з підручником, самостійно опрацьовувати частину навчального матеріалу; виконує прості вправи і завдання за алгоритмом, але окремі висновки є нелогічними та непослідовними.
	6	Студент розуміє основні положення навчального матеріалу, може поверхнево аналізувати мовні явища, робить певні висновки; відповідь може бути правильною, проте недостатньо осмисленою; самостійно відтворює більшу частину матеріалу; вміє застосовувати знання під час виконання вправ і завдань за алгоритмом, послуговуватися додатковими джерелами.
Достатній (алгоритмічно дієвий)	7	Студент правильно і логічно відтворює навчальний матеріал, оперує базовими поняттями, встановлює причинно-наслідкові зв'язки між ними; вміє наводити приклади на підтвердження певних думок, застосовувати теоретичні знання у стандартних ситуаціях; самостійно користуватися додатковими джерелами; правильно використовувати термінологію; скласти таблиці, схеми.
	8	Знання студента досить повні, він вільно застосовує вивчений матеріал у стандартних ситуаціях; вміє аналізувати, робити висновки; відповідь повна, логічна, обґрунтована, однак з окремими неточностями; вміє самостійно працювати, може підготувати реферат і обґрунтувати його положення.
	9	Студент вільно володіє вивченим матеріалом, застосовує знання у дещо змінених ситуаціях, вміє аналізувати і систематизувати інформацію, робить аналітичні висновки, використовує загальновідомі докази у власній аргументації; чітко тлумачить лінгвістичні поняття, категорії; формулює правила; може самостійно опрацьовувати матеріал, виконує прості творчі завдання; має сформовані типові навички.
Високий (творчо-професійний)	10	Студент володіє глибокими і міцними знаннями та використовує їх у нестандартних ситуаціях; може визначати особливості мовних процесів; робить аргументовані висновки; практично оцінює сучасні здобутки лінгвістичної науки; самостійно визначає мету власної діяльності; виконує творчі завдання; може сприймати іншу позицію як альтернативну; знає суміжні дисципліни; використовує знання, аналізуючи різні мовні явища, процеси.
	11	Студент володіє узагальненими знаннями з навчальної дисципліни, аргументовано використовує їх у нестандартних ситуаціях; вміє знаходити джерела інформації та аналізувати їх, ставити і розв'язувати

		проблеми, застосовувати вивчений матеріал для власних аргументованих суджень у практичній діяльності (диспути, круглі столи тощо); спроможний за допомогою викладача підготувати виступ на студентську наукову конференцію; самостійно вивчити матеріал; визначити програму своєї пізнавальної діяльності; оцінювати різноманітні мовні явища, процеси.
	12	Студент має системні, дієві знання, виявляє неординарні творчі здібності в навчальній діяльності; використовує широкий арсенал засобів для обґрунтування та доведення своєї думки; розв'язує складні проблемні ситуації та завдання; схильний до системно-наукового аналізу та прогнозу явищ; уміє ставити і розв'язувати проблеми, самостійно здобувати і використовувати інформацію; займається науково-дослідною роботою; логічно та творчо викладає матеріал в усній та письмовій формі; розвиває свої здібності й схильності; використовує різноманітні джерела інформації; моделює ситуації в нестандартних умовах.

Якщо студент не відпрацював пропущені навчальні заняття, не виправив оцінки 0,1,2,3, отримані на навчальних заняттях, не виконав контрольні роботи, завдання самостійної роботи менше ніж на 60% від максимальної кількості балів, виділених на ці види робіт, він вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю.

Пропущені заняття студент має обов'язково відпрацювати. За відпрацьовані лекційні заняття оцінки не ставляться, за практичні нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Студенту, який не виконав поточних домашніх завдань, не підготувався до навчальних занять, в журнал обліку роботи академічної групи ставиться 0 балів.

Студент, знання, уміння і навички якого на навчальних заняттях за 12-бальною шкалою оцінено від 1 до 3 балів, вважається таким, що недостатньо підготувався до цих занять і має академічну заборгованість за результатами поточного контролю. Поточну заборгованість, пов'язану з непередготовленістю або недостатньою передготовленістю до навчальних занять, студент повинен ліквідувати. За ліквідацію поточної заборгованості нараховуються бали середнього (4, 5, 6), достатнього (7, 8, 9) та високого рівня (10, 11, 12).

Самостійна робота

Контроль за самостійною роботою відбувається на лабораторних заняттях, за 12-ю системою оцінювання.

Контроль за самостійною роботою відбувається на лабораторних заняттях, за 12-ю системою оцінювання.

Здобувачі вищої освіти виконують такі різновиди самостійної роботи з дисципліни:

- підготовка до лабораторних занять;
- виконання завдань, визначених у планах лабораторних занять;
- опрацювання питань, винесених на самостійне опрацювання;

- виконання вправ і завдань в об'єктно-модульному динамічному середовищі навчання Moodle;
- підготовка презентацій навчального матеріалу;
- систематичні виступи на лабораторних заняттях;
- участь у роботі малих груп;
- обговорення проблемних ситуацій;
- виконання додаткових індивідуальних завдань;
- підготовка до екзамену тощо.

Семестровий екзамен (40 балів)

Екзаменаційний білет складається з трьох теоретичних питань.

Питання екзаменаційного білета оцінюються за 12-ти бальною системою відповідно до встановлених критеріїв оцінювання знань здобувачів.

Сумарна оцінка за екзамен розраховується за формулою:

Наприклад, здобувач отримав 10 балів за відповідь на перше запитання, 8 балів за відповідь на 2 запитання та 7 балів за третє питання.

Оцінка за екзамен:

1. $(10+8+7)/3=8,3$.
2. $(8,3*0,05+0,4)*40=33$ бали

Загальне оцінювання екзамену:

- 40-36 балів – «відмінно» (високий рівень);
- 35-30 балів – «добре» (достатній рівень);
- 29-24 бали – «задовільно» (середній рівень);
- 23 бали і менше – «незадовільно» (початковий рівень).

Критерії оцінювання семестрового екзамену:

«відмінно» 40-36 балів	Студент виявляє глибокі фундаментальні теоретичні знання, повно викладає вивчений матеріал, виявляє розуміння предмета висловлювання, розуміє можливість різних тлумачень однієї і тієї ж проблеми, вміє оцінювати аргументи для її доведення, формулює своє бачення проблеми, виявляє розуміння матеріалу, може обґрунтовувати свої судження, застосовувати знання на практиці у нестандартних ситуаціях, наводити необхідні приклади, викладає матеріал логічно, послідовно.
«добре» 35-30 балів	Якщо відповідь студента відповідає тим самим вимогам, що і для оцінки „відмінно”, але при цьому студент допускає 1-2 помилки, які сам виправляє, і 1-2 недоліки в послідовності викладу матеріалу та мовному фаховому оформленні висловлювання. Студент вміє наводити власні приклади на підтвердження нових думок, може застосовувати вивчений матеріал у стандартних та дещо змінених ситуаціях.
«задовільно» 29-24 бали	Якщо студент виявляє знання і розуміння основних положень предмета, але викладає матеріал неповно і допускає неточності у визначенні понять; не вміє досить глибоко і доказово обґрунтовувати свої судження і наводити приклади; не в змозі

	захистити проект побудови системи роботи з певних тем дисципліни; викладає матеріал непослідовно і допускає помилки в мовному фаховому оформленні викладу.
«незадовільно» 23 бали і менше	Якщо студент виявляє незнання більшої частини вивченого матеріалу, не володіє методичним апаратом, допускає помилки у формулюванні понять, які спотворюють їх зміст, не вміє самостійно побудувати систему вивчення певних тем, хаотично і невпевнено викладає матеріал. Студент неспроможний виконати стандартні завдання навіть після навідних питань викладача

Вважається, що студент підготувався до екзамену, якщо рейтингова оцінка за його результатом більша або дорівнює 24 балам. Студенти, які мають академічну заборгованість за результатами поточного контролю, не допускаються до екзамену. Вони допускаються до екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю.

Оцінювання навчальних досягнень студентів з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до Таблиці відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

Таблиця відповідності шкал оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти

Рейтингова оцінка з навчальної дисципліни	Оцінка за шкалою ECTS	Рекомендовані системою ECTS статистичні значення (у %)	Екзаменаційна оцінка за національною шкалою	Національна залікова оцінка
90-100 і більше	A (відмінно)	10	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	25	добре	
75-81	C (добре)	30		
67-74	D (задовільно)	25	задовільно	
60-66	E (достатньо)	10		
35-59	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)		незадовільно	не зараховано

12. Умови визначення успішного засвоєння освітнього компоненту

- кредити присвоюються здобувачам вищої освіти після завершення навчальної дисципліни та успішного оцінювання досягнутих ними результатів навчання;

- критерієм успішного проходження здобувачем вищої освіти оцінювання результатів навчання є досягнення ним мінімального порогового рівня оцінок за кожним запланованим результатом навчання освітнього компоненту та мінімального порогового рівня оцінки за освітнім компонентом загалом, яких складає 60 % від максимально можливої кількості балів, визначеної відповідними нормативними документами Університету;

- здобувач вищої освіти вважається таким, що має академічну заборгованість за результатами поточного контролю, якщо він не відпрацював пропущені навчальні заняття, не пересклав оцінки 0, 1, 2, 3 отримані на навчальних заняттях;

- здобувач вищої освіти, який має академічну заборгованість з освітнього компонента за результатами поточного контролю, не допускається до екзамену. Рішення про недопущення за поданням викладача приймає декан факультету, його оприлюднюють до початку екзамену. У відомості обліку успішності роблять запис «не допущено»;

- здобувач вищої освіти допускається до складання екзамену після ліквідації академічної заборгованості за результатами поточного контролю;

- здобувач вищої освіти підготувався до екзамену з освітнього компонента, якщо його рейтингова оцінка за результатами екзамену є більшою або рівною 24 балам (60 % від максимально можливої для даної форми контролю кількості балів). Рейтингову оцінку такого здобувача вищої освіти з освітнього компонента визначають як суму рейтингової оцінки за результатами поточної успішності та рейтингової оцінки за результатами екзамену;

- якщо допущений до екзамену здобувач вищої освіти не підготувався (його рейтингова оцінка за результатами екзамену є меншою 24 балів), то бали за екзамен до рейтингової оцінки поточної успішності не додаються, виставляють підсумкову оцінку з освітнього компонента FX за шкалою ЄКТС та «незадовільно» за національною шкалою;

- здобувачам вищої освіти, які за результатами підсумкового контролю у формі екзамену отримали незадовільну оцінку, дозволяють ліквідувати академічну заборгованість після належної підготовки;

- ліквідацію академічної заборгованості за результатами семестрового контролю дозволяють до початку наступного семестру в час, визначений графіком ліквідації академічної заборгованості, та допускають не більше двох разів: перший раз – викладачеві, другий – комісії яку створюють за розпорядженням декана факультету;

- відповідь здобувача вищої освіти, який ліквідує академічну заборгованість на засіданні комісії, оцінюють за 100-бальною шкалою без урахування рейтингової оцінки поточної успішності;

- за неуспішного проходження оцінювання результатів навчання за освітнім компонентом кредити здобувачі вищої освіти не присвоюють;

- якщо здобувач вищої освіти, допущений до семестрового контролю не з'явився на семестровий екзамен, у відомості обліку успішності викладач записує «не з'явився». Про незалежні від здобувача вищої освіти причини (у тому числі непрацездатність у зв'язку із хворобою), які підтверджують неможливість його присутності на екзамені, він має негайно повідомити декана факультету.

Академічна доброчесність. Очікується, що відповіді здобувачів будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями, передбачатимуть недопущення академічної недоброчесності (відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів тощо). Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі здобувача є підставою для її незарахування викладачем, незалежно від обсягу плагіату чи обману.

Відвідування занять. Відповідно до пункту 9.2 «Правил внутрішнього розпорядку К-ПНУ імені Івана Огієнка» здобувачі вищої освіти зобов'язані: дотримуватися вимог законодавства, Статуту Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка» відвідувати усі види навчальних занять; вчасно інформувати деканат про неможливість відвідувати навчальні заняття, складати і перескладати заліки тощо, останні – у зв'язку з поважними причинами; подати підтверджувальні документи, які засвідчують поважну причину, що унеможливила відвідування навчальних занять, складання (перескладання) заліків тощо; ліквідувати академічну заборгованість у встановлені терміни.

Визнання результатів неформальної та (або) інформальної освіти.

У випадку, якщо здобувач освіти отримав знання у неформальній та інформальній освіті, зарахування результатів навчання здійснюється згідно Порядку визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, отриманих шляхом здобуття неформальної/інформальної освіти в Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка, зокрема, якщо їх тематика відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю).

В неформальній освіті:

- закінчення професійних курсів, семінарів або тренінгів, тематика яких відповідає змісту навчальної дисципліни (окремій темі або змістовому модулю);

- підготовка конкурсної наукової роботи;

- призове місце на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт;

- призове місце на Всеукраїнській студентській олімпіаді;

В інформальній освіті:

- наявність наукової публікації;

- волонтерська діяльність;

13. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна.

Мультимедійна лекційна аудиторія (216), мультимедійний проєктор IEWSONIC PJD5253 DLP (2017 р.), екран для проєктора (1 шт.); ноутбук або персональний комп'ютер, мережа Інтернет, модульне об'єктно-орієнтоване динамічне середовище MOODLE, конференції у Google Meet.

Кабінет валеології та гігієни, аудиторія для проведення лабораторних і практичних занять (аудиторія 126), телевізор MANTA LED 4801 (2017 р.) спортзал №1, 2 стадіон К-ПНУ

Матеріально-технічне забезпечення для проведення лабораторних занять: таблиці, секундоміри, психрометри, гігрометри, термометри, барографи, барометри, анемометри, люксметр, кутоміри, сантиметрові стрічки

14. Рекомендована література.

Основна

1. Гігієна та екологія: підручник / [В.Г. Бардов, С.Т. Омельчук, Н.В. Мережкіна та ін.]; за заг. ред. В. Г. Бардова. Вінниця : Нова Книга, 2020. 472 с.
2. Гігієна у фізичній реабілітації: підручник / К. О. Пашко, Д. В. Попович, О. В. Лотоцька та ін. Тернопіль : ТДМУ, 2019. 360 с.
3. Григус І. М. Нетрадиційні засоби оздоровлення : навчальний посібник. Рівне : НУВГП, 2017. 242 с.
4. Загальна гігієна : Посібник для практичних занять. Львів : Світ, 2001. 472 с.
5. Зубар Н.М. Основи фізіології та гігієни харчування.: Підручник. К.: Центр учбової літератури, 2016. 336 с.
6. Зубар Н.М., Руть Ю.В., Булгакова М.К. Фізіологія харчування: практикум. Навч. посібник. К.: Центр учбової літ-ри, 2016. 08 с.
7. Козак Д.В., Давибіда Н.О. Фізична реабілітація та основи здорового способу життя : навч. посіб. Тернопіль : ТДМУ, 2015. 00 с.
8. Осіпова Н.Л. Гігієна дітей та підлітків: навч. посіб. Кам.-Под.: Друк-Сервіс, 2011. 152 с.
9. Плахтій П.Д. Вікова фізіологія і шкільна гігієна: лабораторний практикум. Кам.-Под.: Медобори-2006, 2014. 143 с.
10. Плахтій П.Д. Основи гігієни фізичного виховання : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Медобори, 2003. 240 с.
11. Руть Ю.В., Руть Н.Ю. Аліментарна валеологія: навч. посіб. К.: ДП»Вид.дім «Персонал», 2014. 444с.

Допоміжна

1. Бондарь С.О. Гігієна та епідеміологія в системі військово-медичної підготовки та медицини надзвичайних ситуацій : підручник / С.О. Бондарь, Т.М. Гут, Р.П. Гут. К. : ВСВ «Медицина». 2018. 344 с.
2. Грибан В.Г. Валеологія: навч. посіб. К.: ЦНЛ, 2005. 256 с.
3. Жигульова Е.О., Заїкін А.В., Христюк Т.М. Гігієнічні аспекти оптимізації формування здоров'я населення. Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти: збірник наукових праць. [Електронний ресурс] / [редкол.: І. І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. Вип. 11. С. 18-21.

4. Жигульова Е.О. Гігієнічні засади виникнення соматичної патології шлунково-кишкового тракту. Формування здорового способу життя студентської та учнівської молоді засобами освіти: збірник наукових праць / [редкол. : І.І. Стасюк (відп. ред.) та ін.]. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2019. – Вип. 8. – С. 51-53.
5. Мізюк М. І. Гігієна : Підруч. Київ : Здоров'я, 2002. 288 с.
6. Мізюк М.І. Гігієна : Посібник для практичних занять. Київ : Здоров'я, 2002. 256 с.
7. Медико-біологічні основи валеології. Навч. посіб. для студентів ВНЗ // Під ред. П.Д.Плахтія. Кам.-Под.: КППДУ, інф.-вид. відділ, 2000. 408 с.
8. Михальський А.В., Жигульова Е.О., Михальська Ю.А. Здоров'язберігаючі технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами. Навчальний посібник. Кам'янець-Подільський : Видавець Ковальчук О.В., 2020. 228 с.
9. Marzec D., Janigova E., Zhigulova E., Staroniek A. Children's rights to relax and recreation from the European standpoint. 5th International Multidisciplinary Scientific Conference on Social Sciences and Arts SGEM, Bulgaria, Conference Proceedings. Mol. 5(3.4). P. 93-102, 2018.

15. Рекомендовані джерела інформації.

Корисні ресурси Інтернету:

Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України	https://ojs.tdmu.edu.ua/index.php/visnyk-gigieny
Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія	http://sportmedicine.uni-sport.edu.ua/
Медична газета «Здоров'я України»	https://health-ua.com/newspaper/med_gaz_zu
Український медичний часопис	https://www.umj.com.ua/
Актуальні питання гігієни праці та професійної патології	https://imtuik.org.ua/rada-molodyh-vchenyh-2021/